

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΚΑΙ ΚΑΘΑΡΕΥΟΥΣΑ

Η ΕΠΙΡΡΟΗ ΤΗΣ ΚΑΘΑΡΕΥΟΥΣΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΣΤΟ ΜΥΑΛΟ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΜΑΣ. — Η ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ Κου ΣΚΙΑ.

Για όσους νομίζουν πώς τὸ κίνημά μας γιὰ τὸ Πρότυπο Δημοτικὸ Σχολεῖο δὲν ἔχει σπουδαία σημασία, πὼς ὁ ἀγώνας μας εἶναι ματαιοπονία, καὶ πὼς ἡ καθαρεύουσα ἐπὶ τέλους δὲν κάνει καὶ κανένα μεγάλο κακὸ, γράφω αὐτὰ τὰ λίγα λόγια. — Εἶναι γνωστὸ πόσο τὰ παιδιὰ μας, ἀκόμα καὶ στὸ Γυμνάσιο, δυσκολεύονται νὰ σοῦ γράφουν ἓνα γράμμα τῆς ἀνθρωπίνης, νὰ στρώσουν τίς ιδέες τους στὸ χαρτί, νὰ ἐκφράσουν ὅ,τι ἔχουν στὸ μυαλό τους. Ξέρω ἓνα κοριτσάκι ποῦ πηγαίνει στὸ Γερμανικὸ Σχολεῖο τῆς Ἀθήνας. Τὸ κοριτσάκι αὐτὸ εἶναι Ἑλληνόπουλο· ἡ γλωσσίσσα του κῶδει καὶ ῥάθει ῥωμαϊκά μὴ χαρὰ κι ὅμως δυὸ λόγια δὲν καταφέρνει νὰ γράψῃ στὴ γλῶσσα του. Γερμανικὰ γεμίζει ὀλόκληρες κόλλες, περιγράφοντας τὰ πουλιά, τίς φωλιές τους, τὰ δέντρα, ὅ,τι βλέπει κι ὅ,τι αἰσθάνεται. Τί ἔκανε τὴ μιὰ μέρα καὶ τί τὴν ἄλλη, τί ἔχει στὴν τσέπη του κτλ. Κι ὅλα αὐτὰ φυσικὰ, ἀδιάστα, μὲ τὴ μεγαλύτερη εὐκολία. Ἔχει βέβαια νὰ κάνῃ ἡ ὕλη τῆς διδασκαλίας καὶ κυρίως ὁ τρόπος. Ὑποθέτω δὲν τοὺς παραγεμίζουν τὸ κεφάλι μὲ ἀτελείωτους κανόνες τῆς γραμματικῆς τοῦ Ἀττικῶς Λόγου καὶ δὲν τὰ βάζουν νὰ παπαγαλλίζουν γιὰ τὸν «χαλκέντερον φιλόσοφον Ὀριγένην» ὅπως κάνουν εἰς ἓνα δικό μας σχολεῖο ποῦ ξέρω, στὸ ὅποιο πηγαίνουν κορίτσια δώδεκα χρονῶν. Ἔχει νὰ κάνῃ φυσικὰ κι ὁ τρόπος ποῦ ὁ δάσκαλος τοὺς ἐξηγᾷ τὰ πράγματα καὶ τοὺς λέει τί νὰ γράφουν. Ἀλλὰ ἡ κυριώτερη αἰτία εἶναι ἡ πραγματογνωσία ποῦ ἀποχτοῦν τὰ παιδιὰ, μόλις πατήσουν τοῦ σχολείου τὸ κατώφλι καὶ ἡ ἔλλειψη τοῦ βάζανου τῆς διγλωσσίας. Τὴν ιδέα αὐτὴ μοῦ τὴν ἐπικυρώνουν καὶ τὰ ὅσα μοῦ εἶπε μιὰ πολὺ ἀνεπτυγμένη Κυρία γιὰ τὰ παιδιὰ τῆς. Ἡ Κυρία αὐτὴ ἀφιέρωσε τὴ ζωὴ τῆς στὴν ἀνατροφή τῶν παιδιῶν τῆς καὶ λατρεῖ τὴ δημοτική. Κάθετα· στὸ ἐξωτερικὸ καὶ ὅμως τὰ παιδιὰ τῆς μιλοῦν τὴ γλῶσσα μας σὰ σωστὰ Ῥωμιόπουλα ποῦ εἶναι. Σὰν ἄρχισαν νὰ μαθαίνουν νὰ γράφουν, ἔφερε ἀπὸ τὴν Ἀθήνα ἓνα κορίτσι, ἀπόφοιτο τοῦ Ἀρσακείου καὶ μαθήτρα τοῦ Μιστριώτη, γιὰ δασκάλα. Τῆς ξήγησε τίς ιδέες τῆς, τῆς ξήγησε πὼς τὰ παιδιὰ πρέπει ν' ἀρχίσουν μὲ τὴ δημοτική, νὰ τὴν ἔχουν βάση τῆς διδασκαλίας καὶ μόνο ἀργότερα νὰ πιάσουν τὴν καθαρεύουσα. Ἡ δασκάλα στίς ἀρχὲς εἶπε πὼς αὐτὰ τῆς φαίνονται ἀδύνατα. Ὑπνητὸ ὅμως κορίτσι, γλήγορα μπῆκε

στὸ νόημα καὶ ἔτσι ὅλα πῆγαν πρῆμα. Τὰ παιδιὰ σήμερα ξέρουν τὴ γλῶσσα τους, ὅχι μόνο νὰ τὴ μιλοῦν, μὰ καὶ νὰ τὴ γράφουν. Ξέρουν καὶ τὴν καθαρεύουσα ἐπίσης καλὰ.

Κι ὅμως σ' αὐτὰ συμβαίνει γιὰ τὴν καθαρεύουσα ὅ,τι καὶ στ' ἄλλα παιδιὰ. Ξεραίνει τὸ μυαλό τους. Ὅχι ὅμως ἡ δημοτική. Ἐνα παράδειγμα ἐπικυρώνει αὐτὸ τὸ φαινόμενο. Ἔχουν αὐτὰ τὰ παιδιὰ δυὸ θείες ποῦ τὰγαποῦν σὰν παιδιὰ τους καὶ κρατοῦν μαζί τους ταχτικὴ ἀλληλογραφία. Ἡ μιὰ, καθαρευουσιάνᾳ φανατικὴ, δὲν ἐννοεῖ νὰ τῆς γράφουν παρὰ στὴν καθαρεύουσα. Ἡ ἄλλη ἀδιάφορη· νὰ τῆς γράφουν τὰ ἀνίψια τῆς ταχτικὰ καὶ συχνὰ σ' ὅ,τι γλῶσσα καὶ νᾶναι. Καὶ στὰ γράμματα τῶν παιδιῶν βλέπει κανεὶς ὀλοφάνερα τὴ διαφορὰ τῆς μιανῆς γλῶσσας ἀπὸ τὴν ἄλλη, καὶ τὰ ἀποτελέσματα τῆς καθεμιᾶς. Τὰ γράμματα στὴν πρώτη ξερά, τυπικά. Σὰν κυριακάτικο ροῦχο ποῦ στενοχωρᾷ τὸ παιδί. Τὰ ἄλλα, στὴ δημοτικὴ, γεμάτα παιδικτικὴ νοστιμιά, ζωηρότητα, ζωή. Μὰ ἄς ἀφήσω τὴν Κυρία νὰ μιλήσῃ. Ἀντιγράφω τὸ γράμμα τῆς :

«Προχτὲς ἡ μιὰ μου κόρη εἶχε γράφει πάλι τῆς θείας τῆς ἓνα ξερό, τυπικὸ γράμμα, ποῦ δὲ μ' ἄρεσε καθόλου. Τῆς τὸ ἔκαμα παρατήρηση καὶ μ' ἀποκρίθηκε μὲ ὕφος ἀπελπισμένο. «Μὰ τί νὰ πῶ !» Εἶπα : «ἂν ἔγραφε στὴν ἄλλη σου θεία (τῆς γράφει στὴ δημοτικὴ), τί θὰ τῆς ἔλεγε ;» Μ' ἀποκρίθηκε μὲ ἄπειρη γληγοράδα καὶ μωρολογία πὼς θὰ τῆς ἔλεγε γιὰ τὰ κυναρίνια ποῦ ἔφαγαν τ' αὐγά τῆς—γιὰ τὸ σκύλο ποῦ ξέκοψε καὶ ἔκαμε τὸν πατέρα τῆς νὰ τὸν κυνηγᾷ σ' ὅλη τὴν πόλη—γιὰ μιὰ «ἐκτακτὴ ἐκδρομὴ» ποῦ ἔκαμαν μιὰ ζεστὴ μέρα καὶ βρῆκαν ἓνα ποταμάκι καὶ ἔβγαλαν κάλτσες καὶ παπούτσια καὶ μπῆκαν μέσα, καὶ πὼς τὸ νερὸ ἦταν παγωμένο καὶ κρουσταλλένιο—πὼς φύτεψαν φράουλες καὶ κουνιά καὶ πὼς τώρα ξεφύτρωσαν· «ἓνα σωρὸ πράγματα θὰ εἶχα νὰ τῆς γράψω» ἐπρόσθεσε μὲ ἐνθουσιασμό. Τῆς εἶπα : «Αὐτὰ τὰ ἴδια γράψε τα τῆς θείας». Μοῦ ἀποκρίθηκε : «Μὰ αὐτὰ δὲν τὰ γράφουν στὴν καθαρεύουσα !» Ρώτησα γιατί ; τὴν πῆραν τὰ γέλια. «Γιατί ; μ' ἀποκρίθηκε· «αὐτὰ εἶναι πράγματα καθημερινά· δὲν ταιριάζουν στὴν καθαρεύουσα !» Τὸ σημείωσα γιὰ νὰ σὰς τὸ γράψω· βρῖσκω πὼς ζουγραφίζει καλὰ τὴ διαφορὰ ποῦ ὑπάρχει μεταξὺ δημοτικῆς καὶ καθαρεύουσας· καὶ λέει καθαρὰ πὼς σκέπτεται τὸ παιδί στὴ μιὰ καὶ πὼς στὴν ἄλλη γλῶσσα· ἡ δημοτικὴ τῆς ξυπνᾷ χίλιες ιδέες· ἡ καθαρεύουσα τίς πνίγει τίς ιδέες.»

Δὲν ἄλλαξα μιὰ λέξη, δὲν πρόσθεσα τίποτα στὸ γράμμα τῆς Κυρίας· λυποῦμαι ποῦ δὲν μπορῶ νὰ πῶ ὀνόματα γιὰ νὰ πειθοῦν οἱ ἀναγνώστες πὼς

δλα πού λέγω εἶναι πραγματικά. Ἄς κάμουν σὰ παιδιὰ τους τὸ ἴδιο πείραμα. Νὰ εἶναι βέβαιοι πὼς θὰ φτάσουν στὸ ἴδιο ἀποτέλεσμα.

Ἡ ἴδια Κυρία σὰν τῆς ἔστειλα τὰ διάφορα ἄρθρα πού τυπώθηκαν πρὸ μερικοῦ καιροῦ στίς ἐφημερίδες μας γιὰ τὸ Πρότυπο Δημοτικὸ Σχολεῖο, μοῦ ἔγραψε τὰ ἀκόλουθα. Νομίζω ἀξιῶν νὰ τυπωθοῦν καὶ νὰ διαβαστοῦν.

«Σὰς στέλνω τὸ ἄρθρο τοῦ Κου Σκιαῦ τῶν 26 καὶ 27 Ἰουνίου, κατὰ παραγγελίαν τοῦ Κου Τ. Ἄν μποροῦσα νὰ γράψω σὲ καμιάν ἐφημερίδα, δὲ θ' ἀπαντοῦσα τοῦ Κου αὐτοῦ, οὔτε κἂν θ' ἀνέφερα τ' ὄνομά του, (γιατὶ ὅλα τὰ ἄρθρα του ἓνα μόνον ἔχουν σκοπὸ, ν' ἀκούεται τ' ὄνομά του στίς ἐφημερίδες, ἀλλοιῶς δὲν ἐξηγῶ πὼς ἓνας ἄνθρωπος μπορεῖ νὰ χάνει καιρό, μελάνι καὶ χαρτὶ συζητώντας τέτοια ἀερολογήματα)· ἀλλὰ θὰ ἔγραφα ἓνα πολὺ ἥσυχο καὶ μετρημένο ἄρθρο ὅπου θὰ ἔλεγα πὼς ὅλη τῇ συζήτησιν τῇ γλωσσικῇ τὴν ἀκολουθήσῃ στίς διαφορὰς ἐφημερίδες, καὶ χωρὶς νὰ θέλω καθόλου ν' ἀνακατωθῶ σὲ γλωσσικὴ συζήτηση, ἓνα πρᾶμα παρατηρῶ καὶ σημειῶνω γιὰ νὰ τὸ παρατηρήσουν καὶ ἄλλοι : πὼς οἱ δημοτικιστὲς συζητοῦν τὸ ζήτημα, κυπῶντας στὴν οὐσία, δηλ. στὴν ἐκπαίδευση, στὴν πνευματικὴ μόρφωση, ὅχι στὸ σχηματισμὸ τῶν λέξεων, γιατί οἱ λέξεις δὲν εἶναι ὁ σκοπὸς ἀλλὰ τὸ μέσον γιὰ νὰ φθάσουμε στὴν πνευματικὴ καὶ ἠθικὴ μόρφωση· ἐνῶ ἀπὸ τὴν ἄλλαν μεριά παρατηρῶ πὼς οἱ καθαρεύοντες δὲν ἔρχονται ποτὲ στὴν καρδιὰ τοῦ ζητήματος, παρὰ μὲ τὴν κληρονομικὴ τάσιν τῶν προγόνων μας τῶν Βυζαντινῶν, πού χάνουνταν σὲ ἀσήμαντες μικρολογίαις στίς συζητήσεις τους περὶ ἀνέμων καὶ ὑδάτων, ἀδιάκοπα κυποῦν τύπους ἐντελῶς ἀσήμαντους, ὅπως τὸ τελικὸ ν τῆς αἰτιατικῆς, τὸ γ πρὶν ἀπὸ τὸ μ, (ἂν πρέπει ὁ δημοτικιστὴς νὰ πεῖ πρᾶγμα ἢ πρᾶμα), τὸν τονισμὸ στὴν παραλήγουσα ἢ προπαραλήγουσα ὅπως «τρισεγγάλο» ἢ «τρισεγγαλο»,—καὶ φεύγουν ἀπὸ τὸ προκείμενον καὶ χάνονται σὲ τέτοιες ἀσήμαντες λεπτομέρειες, καὶ τίς συζητοῦν σὰν νὰ ἦταν ἀπὸ κεῖ πού ἐξαρτᾶται ἡ ζωὴ ἢ ὁ θάνατος τοῦ Ἑλληνισμοῦ, καὶ παραμερίζουν τὸ ζωτικὸ ζήτημα, δηλ. πὼς πρέπει τὸ πνεῦμα τοῦ Ἑλλήνα νὰ διορθωθεῖ, ἔστω καὶ μὲ ζημία τῆς γραμματικῆς καὶ τῆς ὀρθογραφίας. Θὰ πρόσθετα πὼς, χωρὶς νὰ θέλω ν' ἀνακατωθῶ ἢ νὰ ὑποστηρίξω τὸ ἓνα ἢ τὸ ἄλλο κόμμα, θὰ ἔκρινα πὼς ἂν τὰ σχολεῖα μας ὅπου διδάσκονται τὰ Ἑλληνόπαιδα ὅλα στὴν καθαρεύουσα, δὲν μποροῦν νὰ βγάλουν πνεύματα μορφωμένα ἀρκετὰ ὥστε νὰ ξεφορτωθοῦν τὸ στενὸ

Βυζαντινισμὸ πού φαίνεται παντοῦ σ' ὅλες αὐτὰς τίς συζητήσεις, ἂν δὲν μποροῦν νὰ φτεριάσουν μυαλὰ πού ἀπὸ πῶς ψηλά, μὲ μιὰ ματιὰ νὰ μετροῦν καὶ ν' ἀντιλαμβάνονται τὸ ὀλικὸ τοῦ ζητήματος χωρὶς νὰ χάνονται στίς χίλιες μύριες διακλαδώσεις, θὰ πεῖ πὼς ἀλήθεια τὸ σύστημα τὸ ἐκπαιδευτικὸ εἶναι κακὸ καὶ πὼς θέλει ριζικὴ ἀλλαγὴ. Θὰ ἔλεγα καὶ τοῦτο : πὼς ἂν διαβάσει κανεὶς σὲ ξένες ἐφημερίδες συζητήσεις σ' ὅ,τι δήποτε ζήτημα, ὁποῖαντοῦ κόμματος ἄρθρο καὶ ἂν ἀνοίξει, θὰ δεῖ νὰ συζητοῦν εὐσυνείδητα τὸ ζήτημα καθεαυτὸ, φέροντάς το στὴν οὐσία· δυστυχῶς ἂν ἀκολουθήσει κανεὶς συζήτηση, ὅ,τι ζήτημα καὶ ἂν εἶναι, σ' ἐφημερίδες Ἑλληνικὰς, θὰ δεῖ πὼς τὸ κύριον ζήτημα πάντα παραμερίζεται, κατὰ τὸ συμφέρον τοῦ ἑνὸς ἢ τοῦ ἄλλου, καὶ ἡ συζήτηση χάνεται στίς διακλαδώσεις, στίς πλὴ ἀσημαντες λεπτομέρειες. Συμπέρασμα : στὴν Εὐρώπῃ μορφώνονται πνεύματα καὶ χαρακτῆρες, ἔστω καὶ ἂν ἡ ὀρθογραφία κάπου κάπου δὲν εἶναι ἄμεμπτη· σὲ μᾶς, ἴσως ὀλίγοι βγαίνουν ἀπὸ τὰ σχολεῖα μας γνωρίζοντας καλὰ τοὺς κανόνες τῆς γραμματικῆς (καὶ αὐτὸ σπάνιον)· τὰ πνεύματα ὅμως εἶναι ἀμόρφωτα καὶ φτωχὰ καὶ χαρακτῆρες. . . δὲν ὑπάρχουν.— Αὐτὰ θὰ ἔλεγα, ἂν ἔγραφα σ' ἐφημερίδα.»

Folkestone, 2]15 Ἀπριλοῦ 1910.

Δ. Π. ΠΕΤΡΟΚΟΚΚΙΝΟΣ

Η ΑΝΑΛΗΨΗ

Μπορεῖ νὰ εἶχε καὶ ἄλλες ἀρρώστιες—δὲν ξέρω—τὸ βέβαιον ὅμως εἶναι πὼς εἵτανε φτισικὸς. Εἵτανε πολὺ νέος καὶ στὴ φλόγα τῆς νιότης του, ἀγαποῦσε τρελλὰ τοὺς δικούς του. Εἵτανε καὶ ἀθῶος σὰν παιδάκι· γι' αὐτὸ τοὺς ἀγαποῦσε τοὺς δικούς του σὰν νὰ εἵτανε παιδάκι. Ἄξαφνα τὸ ἀνακάληψε πὼς εἵτανε φτισικὸς προτοῦ νὰ τὸ μάθῃ ὁ κόσμος—οὔτε κ' οἱ δικοὶ του. Στὴν ἀρχὴ γίνηκε σκεπτικὸς ὕστερα τὸ μέτωπό του ρυτιδώθηκε κ' ἡ ὕψις του σκοτείνιασε. Ἡ ἀδερφή του πού τὸν ἀγαποῦσε τρελλὰ καὶ αὐτὴ, συλλογίστηκε : «Κάτιο καρφὶ ἔχει μέσα του καὶ τὸν τρώει.» Καὶ βάλθηκε νὰ τὸ μάθῃ.

Ὁ Φριξὸς—ἔτσι τὸν ἔλεγον—ἄξαφνα βρῆκε κάπια διέξοδο. Ξεντυνότανε μιὰ νύχτα γιὰ νὰ πλυγιάσῃ καὶ σὰ θεῖα φώτιση τοῦ ἥρθε ἡ σκέψις : «Ν' ἀναληφτῇ ! . . .» Στάθηκε ἓνα λεπτὸ ἀκίνητος καὶ σκεπτικὸς—κ' ὕστερα ξεντύθηκε ὁλότετα καὶ πλάγιασε γιὰ νὰ βάλῃ σὲ τάξιν καὶ νὰ κανονίσῃ καλλιτέρα τὴν ἰδέαν του.

Καὶ τὴ νύχτα κείνη ἔμεινε ἄγρυπνος, φυσικά. Μὰ ὅχι ὅπως τίς ἄλλες νύχτες παρακολουθώντας στὴν ἀγρύπνια του τοὺς ἀδύνατους παλμούς τοῦ στήθους